

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra školní a sociální pedagogiky

„POSTAVENÍ ŽENY V SOUČASNÉ RODINĚ“

„WOMEN'S POST IN A CONTEMPORARY FAMILY“

JANA LIŠKOVÁ

III. ročník

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Nováková

PRAHA 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 30.4. 2009

vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji PhDr. Daniele Novákové za odborné vedení bakalářské práce.

Anotace

Tato práce se zabývá postavením ženy v současné rodině z několika pohledů:

- žena na trhu práce
- zvládání pracovního a rodinného života
- využití služeb
- péče o dítě a domácnost

Provedla jsem zde výzkum u žen z venkovského regionu jižních Čech a srovnala jeho výsledky s výsledky celostátního sociologického výzkumu vedeného na toto téma.

Klíčová slova

Žena, dítě, muž, práce, rodina

Annotation

This work deals with the status of women in the family in these views:

- woman in the labor market
- management of work and family life
- use of services
- child care and household

I conducted reserch for women from the rual region of South Bohemia, and compared the results with the results of the national sociological research conducted on this topic.

Keywords

Woman, child, man, job, family

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Obsah:

Úvod	6
1. Teoretická část	
1.1 Rodina od pravěku do současnosti	7
1.1.1 Pravěk a otázky matriarchátu	7
1.1.2 Starověké Řecko a Řím	7
1.1.3 Staří Slované rodina ve středověku	8
1.1.4 Evropský novověk	9
1.1.5 Budoucnost euroamerické rodiny	10
1.1.6 Česká rodina v současnosti	10
1.2 Historický vývoj postavení ženy ve společnosti	11
1.3 Jaké je postavení žen a mužů na trhu práce	12
1.4 Proměna rolí ženy a muže v rodině	13
1.5 Současný trend odkládání mateřství	13
1.6 Rodina s jedním rodičem	16
1.6.1 Osamělé matky	16
1.6.2 Rodina s osamělým rodičem s dětmi vzniklá rozvodem či rozchodem	17
1.7 Feminismus	18
1.8 Současná rodina	19
1.9 Postavení současné ženy a muže v zaměstnání a rodině	20
2. Výzkumná část	
2.1 Analýza dotazníku a srovnání s celostátním sociologickým výzkumem	26
2.1.1 Žena na trhu práce.....	26
2.1.2 Zvládání pracovního a rodinného života	37
2.1.3 Využití služeb veřejné péče o dítě	40
2.1.4 Péče o dítě a domácnost	41
Závěr	46
Seznam použité literatury	48
Přílohy	49

Úvod

Ve své práci jsem se soustředila na postavení dnešní ženy v současné rodině z několika pohledů:

- z pohledu trhu práce
- z pohledu organizace pracovního a rodinného života
- z pohledu domácích prací a péče o dítě

Takřka dvacet let žije společnost v České republice v etapě volného trhu práce, zboží, služeb, v prostředí sociální nejistoty ale i obrovských individuálních možností. Společnost se sociálně strukturuje, lidé hledají svoje uplatnění jako zaměstnanci, podnikatelé a přes všechnu rovnou příležitost se domnívám, že možnosti ženy v kariéře jsou mnohem více ovlivňovány základní rolí a společenským vnímáním ženy, než je obecně připouštěno. Dosavadní sociologické výzkumy byly vedeny během poslední dekády sice systematicky a velice podrobně, nicméně byly vedeny na celou populaci a nevěnovaly se jednotlivým regionům. Já jsem se proto rozhodla svými dotazníky oslovit ženy ve venkovském regionu jižních Čech, bez velkých měst, více zemědělského, než průmyslového zaměření a zjistit rodičovské a pracovní plány při jejich setkání s realitou podmínek pracovního trhu a stereotypem rodičovské role ženy.

Moje hypotéza, která je vlastně důvodem této práce, předpokládá rozdílnost postoje ženy ve společnosti ale i postoje a pohledu společnosti na ženu v Praze a v ostatních velkých městech a ve venkovských regionech, malých městech a vesnicích.

Ve své práci jsem pomocí dotazníku oslovila respondenty a na základě získaných poznatků posoudila, do jaké míry odlišné a jestli vůbec, je postavení ženy v tomto regionu oproti celorepublikovým datům.

1. Teoretická část

1.1 Rodina od pravěku do současnosti

1.1.1 Pravěk a otázka matriarchátu

Klan

Sdílí stejný náboženský kult, obývá společně teritorium, má vnitřní i vnější ekonomické vazby, uplatňuje pravidla dovolující a zakazující jisté sňatky. Klany jsou v některých společnostech řízeny radou starších, která může sloužit i jako soud. Jakmile se začali živit lovem, specializovali se na něj muži a ženy se specializovaly na sběračství.

Nálezy z jihovýchodní Evropy a z Blízkého východu dokládají existenci usedlé neolitické kultury, která byla postavena na ženských hodnotách. Nejvyšším božstvem v ní byla Velká matka, (matka země atd.) Ženský princip byl posvátný, kult pěstovaly ženy – kněžky, šamanky. Zdrojem obživy bylo především pěstování plodin, jehož se účastnili muži i ženy. Lov – sféra mužů, měl jen doplňkový význam. Tato kultura nevedla války. Chyběly velké společenské rozdíly a majetek se pravděpodobně dědil z matky na dceru. (O. Matoušek, 2003)

1.1.2 Starověké Řecko a Řím

V 8. a 7. st. př.n.l., byla řecká společnost organizována podle rodů.

Rod, byl soubor rodin, jejichž muži odvozovali svůj původ od společného předka. Rod měl krále, který byl představitelem kultu a nejvyšším politikem, neměl však kompetence hospodářské, byla také nejvyšším soudcem. Rodina byla striktně patriarchální. Muži a ženy se oddělovali i při jídle, ale po skončení jídla mohly ženy k mužům přisednout. Ženám příslušely všechny domácí práce, včetně vaření – s výjimkou přípravy masa, to byla doména mužů. Mužům se tolerovaly konkubíny, většinou otrokyně. Levobočci mohli být uznáni za legitimního potomka, pokud manželka neporodila syna.

Před svatbou se slušelo, aby se o dívku ucházelo více nápadníků a pořádaly se pro ně soutěže – otec dívky vybral nejlepšího. Svatba i narození prvního dítěte byly provázeny

rituály, které měly neutralizovat nepříznivé síly. Věřilo se totiž, že na každé první věci a bytosti lpí kletba zrušitelná obětí.

Řecká společnost klasické doby muže nutila ke sňatkům. Ve Spartě např. hrozil mužům, kteří by se odmítli oženit, trest. V jiných státech upadali svobodní muži do veřejného opovržení. Muž se neženil s lásky, ale proto aby měl mužského následovníka, který by udržoval rodinný kult. Žena byla v podřízeném postavení. Muž se mohl rozvést bez všech formalit kvůli ženině nevěře nebo neplodnosti, pokud se s neplodnou ženou nerozešel vystavoval se tak sankcím nebo opovržení. Žena chtěla-li se rozvést musela se obrátit na státního úředníka. Nevěra muže ji neopravňovala k rozvodu. Dítě bylo považováno za plnoprávnou bytost, když dostalo jméno. Odkládání dětí bylo prostředkem regulace velikosti rodin. Ujala-li se dítěte bezdětná žena, mohl muž uznat dítě za svého potomka. Nebo se nalezené dítě mohlo stát otrokem toho, kdo je vychoval.

Římské právo odlišovalo dva druhy sňatku. Přísný – nevěsta přecházela z péče otcovy do péče manželovy. Volný – kdy nevěsta zůstávala v péči otcově. S krizí římské republiky se dostává do krize i římská rodina. Nemajetné ženy mohly pracovat jako švadleny, porodní báby, kojné, kadeřnice, písáčky, vychovatelky, a dokonce i jako lékařky. Rozvodů bylo v Římě mnohem víc než v Řecku. (O. Matoušek, 2003)

1.1.3 Staří Slované a rodina ve středověku

Slované

Přišli na naše území okolo 5. st.n.l, žili v malých vesnicích a v hradištích chráněnými dřevěnými palisádami. Provozovali zemědělství se střídavým obděláváním půdy. Slovanská rodina byla patriarchální. V pohanské době mohli mít muži více žen, byla to však výsada bohatých.

Východní Slované měli soužití ženy s více muži, zejména bratrů s jednou ženou. Je doloženo tzv. snachočenstvo, sňatek vykonaný otcem ženicha v zastoupení, sexuálně konzumovaný také otcem ženicha, a to do synovy dospělosti. Existují i zprávy o jarních oslavách plodivých sil přírody, během kterých byly sexuální styky dovoleny všem se všemi. Nebylo vyžadováno panenství od nevěst, bylo to považováno za příznak dívčiny neatraktivnosti.

Sňatky domlouvaly otcové nevěst, kteří dostávali za děvče tzv. zasnubní dar. Po sňatku se striktně vyžadovala věrnost od ženy. Cizoložství s vdanou ženou mohlo být potrestáno smrtí, otroctví apod. Svobodnou ženu muž milovat směl a mohl ji zařadit mezi své konkubíny nebo manželky. (O Matoušek, 2003)

Středověk

Rodina žila v existenční nejistotě, a často na pokraji hladu. Později se společnost stala stavovskou. Každý stav měl také specifický typ rodiny. Nejvyšším stavem byla šlechta, zvláštní stav byli duchovní, stav tvořili i kupci a měšťané, venkované – se dělili na svobodné a poddané. Středověká šlechta pěstovala kult statečnosti, víry a platonické lásky.

Ve 13. století středověká společnost přechází na peněžní hospodářství, před tím bylo směňováno jen pomocí naturálií. Dědil nejstarší syn hospodářův. Vrchnost musela souhlasit se sňatkem. Uzavírání sňatků bylo od 11. st. svěřeno církvi.

Jednotlivec mohl existovat bez rodiny jen těžko. Bez příslušnosti k feudálnímu pánovi a bez příslušnosti k rodině neměl ve společnosti místo. Středověká rodina je patriarchální a kmenová. Je běžné soužití širších rodin, ale 3-4 generační rodina je vzácností. Ve městech byly sňatky odkládány do doby, kdy se muž stal soběstačným ekonomicky.

Středověká rodina byla podobná rodině antické (vedoucí postavení muž, podřízenost ženy, vysoká oddělenost mužské a ženské role, necitelnost vůči narozeným dětem, vázanost rodiny na majetek.) Rodina je společenskou, výrobní, výchovnou jednotkou.

1.1.4 Evropský novověk

V renesanční době byla ženám ze středních vrstev dostupná práce o kterou měli muži malý zájem. V r. 1791 se v Paříži objevuje první vznikajícího feminismus. Požaduje se naprostá rovnost mužů a žen, právo na zcela svobodnou volbu mužského partnera určenou pouze citovou náklonností. Od toho momentu se patriarchální rodina začíná rozpadat. Proces zrovnoprávnění ženy je záležitost dodnes neukončená. 1792 byl uzákoněn rozvod, ale manžel měl právo na své mužské potomky, pokud byli starší sedm

let, a žena byla ekonomicky znevýhodněna. Za Napoleona byl rozvod opět zrušen v r.1816.

Novověká industrializace přenesla pracovní místo z rodiny do továrny a soustředila obyvatele do měst. Zavedení školní docházky odvedlo děti z rodin na větší část dne. V 19. a 20. st. začaly v průmyslu pracovat i ženy. Na trhu práce má žena stále horší postavení než muž. Muž přestal být jediným živitelem rodina a jeho prestiž začala klesat. Sňatky začaly být určovány přáním snoubenců žít společně.

Moderní doba lidi osvobodila od starých vazeb na společenskou třídu i na místní komunitu, lidé nejsou podřízeni vrchnosti ani církvi. Daní za osvobození je rozčlenění lidského života do málo souvisejících sfér, v každé sféře je předepsaná role. Moderní rodině se instituce vměšují do stále ubývajících kompetencí. Svou výchovnou funkci si rodina udržela jen vůči nejmenším dětem. Rodina se stala místem uspokojování citových potřeb, místem přerozdělování ekonomických hodnot, konzumace a rekreace. V nové době je rodina útočiště před veřejným světem. Nejcennějším statkem, které rodina předává je vzdělání. (O. Matoušek, 2003)

1.1.5 Budoucnost euroamerické rodiny

Podle Tofflera žijeme na počátku nové civilizace tzv. „třetí vlny“. Rodiny třetí vlny už nejsou rodinami zakládány kvůli dětem, ale rodinami, v nichž jsou na prvním místě individuální zájmy dospělých osob. Tyto rodiny jsou méně stabilní a fragmentární. Role muže a ženy se ve veřejné sféře vyrovnávají, zato doma muž přestává být vidět. Stává se jedním ze dvou živitelů rodiny, který není příliš ochoten zastávat nutné práce kolem dětí a domácnosti. Jenže emancipovaná žena je mnohem méně ochotna tyto nároky plnit. Mužovo postavení v rodině je čím dál tím nejistější. (O. Matoušek,2003)

1.1.6 Česká rodina v současnosti

Čím je stát totalitnější, tím víc usiluje o proniknutí do soukromí rodiny a tím víc z rodiny dělá věc veřejnou. V minulosti se neuskutečnilo, ani slibované osvobození žen od ubíjejících domácích prací dobře fungujícími službami. Zaměstnanost dosáhla téměř 100% v produktivním věku a v domácnosti pro ženy dál zůstávala pověstná druhá

směna. Rodina nemohla ekonomicky vystačit jen s jedním platem. Další reakcí byly časné sňatky, které střední generaci umožňovaly podporovat začínající rodinu v období, kdy ještě nebylo potřeba pečovat o generaci starší.

Současná rodina v Čechách je rodinou zaměstnané ženy, která je přetížena souběžnými požadavky práce a domácnosti. Častěji dává podnět k rozvodu. Po roce 1989 stoupl věk při uzavírání prvního sňatku a klesla porodnost. Nastává krize podnikatelských rodin, kde muži jsou takřka nepřítomni. Jiným typem problému je, když se muž musí vypořádat s tím, že jeho žena dosáhla lepšího postavení a je tedy významnější postavou jak doma, tak ve společnosti.

1.2 Historicky vývoj postavení ženy ve společnosti

Odhlédnu-li od biblického pojetí, pak lze zjistit určité odlišnosti v postavení ženy ve starém Řecku a Římě. V Řecku byla žena zatlačena do domácnosti, mužský společenský život byl pro ni nedostupný, zatím co v Římě bylo postavení ženy mnohem osvícenější: rozhodovala v rodině, účastnila se společenského a veřejného života. Středověk, až na ženské kláštery, kde mohly získat vzdělání, znamenal pro ženy dobu potlačení. Teprve renesance přináší zlepšení v postavení a chápání ženy.

Skutečný začátek emancipačního hnutí je spojen s 19. stoletím, se studiem žen, jejich pracovním zapojením, zastáváním i významných postaveních. Nicméně tradiční genderový model rodinných rolí, kde muž se věnuje práci a profesní kariéře, žena jej podporuje a zajišťuje chod rodiny a domácnosti, zůstal přes všechny vývojové epochy v podstatě neměnný až do doby konce 19. a začátku 20. století, kdy se ženy začínají společensky prosazovat a kdy, samozřejmě ojedinele, začíná rozvoj ženské emancipace.

První polovina 20. století byla charakteristická rozvojem demokratizace společnosti, volebním právem pro ženy, posílením jejich společenského postavení, což postupně vedlo až ke vzniku feminismu, který ve své radikální podobě vede k obviňování mužů z násilí a stereotypních názorů na ženy. Ty se potom etablojí v hnutích, která se snaží definovat nové, jiné podmínky pro život žen - tyto podmínky byly shrnuty jako postuláty z konference Žena 2000, která se uskutečnila v Pekingu roku 1998, kde bylo de jure zrovnoprávněno postavení žen a mužů, a však de facto tomu tak do dnešní doby není.

1.3 Jaké je postavení žen a mužů na trhu práce?

Přestože je mužům a ženám zajištěna ústavou a zákoníkem práce rovnost, skutečnost je jiná.

Průměrná mzda u žen je asi 1/4 nižší než u mužů přesto, že vzdělanostní, věková i úvazková struktura je téměř shodná.

Preferování mužů na trhu práce je silná, ženy nedokáží překonávat bariery, které vytvářejí tradice, mužská solidarita či sociální zátěž žen (děti a rodina). Často jde o nedostatek mužské představitosti a ochoty ke změně postoje k ženské vzdělanosti a kompetenci. Muži nemají rádi když jim šéfuje žena. Žena v roli vedoucího pracovníka uspěje jen pokud je výraznou osobností. Pracovní trh je rozdělen na ženskou a mužskou práci. Ženy jen obtížně pronikají do tzv. mužských profesí. Je prokázáno, že pokud se některé povolání zcela zpřístupní ženám, výdělky se snižují, prestiž práce klesá.(V USA – pokladní bankovních ústavů, učitelé středních škol).

Ženy jsou zařazovány do nižších pracovních pozic, vedoucí místa i na feminizovaných pracovištích obsazují především muži (ředitelé ZŠ, vedoucí obchodních center,.....)

Práce a rodina

Děti a rodina – to jsou skutečnosti, které bývají zneužívány proti zaměstnaným ženám. Přitom neexistuje žádný důvod, proč by to měla být právě žena kdo kombinuje práci a rodinu. Příčiny jsou dnes více v technické, technologické či organizační charakteristice práce než v neochotě partnera domluvit se o strategii rodinných a pracovních rolí.

Moderní svět vytlačuje rodinu a převažují v něm jiné životní styly, než je rodinný život. Důsledkem je nízká porodnost a neodpovědnost partnerů k rodinným svazkům. Přestávají fungovat zaběhlá schémata otců a matek. Bylo snazší být ochránkyní rodinného krbu, když možnosti studovat, kariérově získat, cestovat a konzumovat byly minimální.

1.4 Proměna rolí ženy a muže v rodině

Moderní společnost je plná dynamismu. Ženám se postupně otevírá prostor pro seberealizaci mimo rodinu. Muž je naopak stále více vtahován do soukromí rodiny kde se spolupodílí na plnění některých rolí, které byly dříve vyhrazeny pouze ženám. Role muže a ženy jsou v každodenním životě stále více zaměnitelné. Předěl mezi mužskou a ženskou prací se stírá.

Z výzkumů vyplývá, že i když rodina zůstává osou života českých žen, není ženská populace nakloněna vrátit se do domácnosti. Práce pro většinu z nich není jen k získání či doplnění rodinného příjmu, ale má i svůj výrazný sociální rozměr a seberealizační hodnotu.

České ženy jsou nakloněny více než muži k záměně rolí v rodině. Ke změnám chování v rámci rodiny bude docházet stále více s tím, jak se bude zvyšovat vzdělanostní úroveň populace a jak mladší věkové ročníky budou vstupovat do života a reálně naplňovat novými obsahy role ve své vlastní rodině. Už nyní není neobvyklé, a zákony to podporují, že muž zůstává s dítětem na mateřské dovolené a přebírá všechny role s tím spojené, a naopak žena se věnuje kariéře a ekonomickému zajištění rodiny.

„Jak ženy, tak muži se dostávají do sítě konvenčních představ o svých rolích, možnostech, povinnostech, nevhodnostech apod. A jak pro ženy, tak pro muže to mnohdy znamená citelné omezení osobní svobody, možností rozvoje a kvality životní seberealizace. Je to také výzvou pro osobnostní seberealizaci mužů i žen, pro jejich vzájemné pochopení a bohatý vzájemný život. A je to i výzvou pro učitele a školu, aby prohlubovali vnímavost žáků pro pozoruhodnou skutečnost, že já jsem žena, ty jsi muž – ty jsi žena, já jsem muž. V tom tkví jeden ze zdrojů obohacení člověka člověkem.“

(Z. Helus, 2004, strana 143)

1.5 Současný trend odkládání mateřství

Mateřství starších žen není sice žádný nový jev, ale jeho příčiny jsou nyní, na začátku 21. století, zcela jiné než před několika málo desítkami let. Počet starších matek se rok od roku zvyšuje. *„V Anglii byl v šedesátých letech průměrný věk při narození prvního dítěte (u vdанých žen) 24 let. V devadesátých letech je to u vdанých již 29,1 roku (u*

všech žen 27,9). Nejnovější statistika ukazuje, že téměř 10% porodů v Anglii a Walesu připadá na matky starší 35 let.“ (I. Sobotková, 2001, strana 112)

Obdobné trendy platí i v ostatních vyspělých zemích. U nás je tento trend také zřejmý, ale nastupuje oproti západním zemím opožděně. Tím se také vysvětluje snížená porodnost v 90. letech. Nyní, naopak, porodnost prudce stoupá, protože do věku kolem 30 let se dostaly ženy silných ročníků. V roce 2008 byla poprvé po delší době zaznamenána v České republice nižší úmrtnost než porodnost , počet obyvatel mírně stoupá.

Žena, která v současnosti zvažuje těhotenství ve svých 35 letech je v daleko lepší fyzické kondici, než v minulosti.

Jaké jsou příčiny toho, že ženy mají děti později ?

1.Vzdělanost a zaměstnanost žen

Ženy budují nejdříve svou profesní kariéru. Zaměstnané ženy, mají obtížné rozhodování, protože přestávky v kariéře jsou považovány za brzdu v profesním vývoji.

2.Formy rodinného života

Počty rozvedených a znovu uzavíraných manželství stále rostou. Roste počet nesezdaných párů a počet svobodných matek. Je stále více žen, které si přejí mít dítě dřív, než bude pozdě, i když nemají vhodného partnera do manželství. „Každá pátá žena rodící v Anglii po 35. roce je svobodnou matkou.“

(I. Sobotková, 2001, strana 114)

3.Kontrola porodnosti

Přibližně jedna třetina dětí matek nad 35 let se rodí neplánovaně. Ženy jsou přesvědčeny, že po 35 roce již nemohou otěhotnět a nechrání se žádnou antikoncepcí.

4. Problémy s plodností

Stále více žen, ale i mužů, má problémy s plodností. Tyto problémy se daří stále lépe řešit, protože se rozvíjí samostatný vědní obor „reprodukční medicína“. V České republice je v současnosti jedenáct plně akreditovaných center asistované reprodukce. Patříme mezi 15 zemí z celého světa, které v tomto oboru vykazují seriózní výsledky. (Sobotková, 2001)

5. Ekonomické zajištění

Mnozí rodiče se snaží nejprve zajistit bydlení a určité hmotné rezervy tak, aby byli i po narození dítěte finančně zajištěni.

Přínosy rodičovství:

1. Rozvoj vztahů: většinou radostný vztah s dítětem, nová dimenze ve vztahu k partnerovi - žena vidí manžela v nové roli otce, manžel vidí svou ženu v roli matky
2. Osobní naplnění: dává ženě pocit osobní hodnoty, smysluplnosti života
3. Pokračování rodu: prostřednictvím dětí přesáhne rodina do budoucnosti
4. Rodičovství je výzva, dává příležitost poznávat sebe i druhého tak, jak by to bez dětí nebylo možné

Oběti rodičovství

1. Zpomalení kariéry matky
2. Finanční znevýhodnění
3. Omezení osobní svobody – péče o dítě zvláště v útlém věku znamená cele se podřídit nárokům dítěte.
4. Dopad na manželský vztah – negativní vliv vyčerpanosti a emocionální lability ženy na sexuální život.

1.6 Rodina s jedním rodičem

Rodiny s jedním rodičem (kolem 90% jsou to matky s dětmi) představují stále častější rodinný typ. V posledních letech je tento trend nejen důsledkem rozvodů, ale i vzrůstajícím počtem svobodných matek. Dříve byly svobodné matky odsuzovány, negativně hodnoceny po morální stránce. Toto stigma se postupně zmenšuje. Mění se i složení svobodných matek podle věku, začínají převažovat ženy středního věku kolem 35 let. Jsou finančně zajištěné, úspěšné v práci, ale, bohužel, neměly čas najít si vhodného partnera a chtějí přivést na svět dítě, dokud je čas.

1.6.1 Osamělé matky

1. Osamělé matky, kterým zemřel manžel
2. Osamělé matky, které mají děti z rozpadlého vztahu
3. Osamělé matky, které chtějí být svobodné a matky, které dítě adoptovaly nebo ho mají v pěstounské péči

Nároky na individuální štěstí v dnešní době jsou vysoké, náročné je také vybudování a udržení stabilního vztahu.

Argumenty pro svobodné matky, které chtějí být svobodné

1. Svobodné matky vytvářejí otevřenější rodinu
2. Dokáží zmobilizovat tým lidí, který jim pomůže dítě dobře vychovávat
3. Děti těchto matek neprocházejí traumatem rozvodu či ovdovění
4. Jsou to většinou děti plánované, chtěné, nebudou ve znevýhodňujícím postavení

1.6.2 Rodina s osamělým rodičem s dětmi vzniklá rozvodem či rozchodem

Příčiny rozvodů a rozchodů

1. Existují daleko vyšší očekávání partnerů, aby pro ně byl vztah osobně uspokojivý.
2. Mění se hodnotová orientace ve společnosti i morální cítění.
3. Tolerují se více mimomanželské vztahy.
4. Upadá vliv náboženských kodexů na rodinný život.

Pravděpodobnost, že zůstanou po rozvodu s dětmi samy je daleko vyšší u žen. Existuje souvislost i se vzděláním ženy - čím vyšší vzdělání, tím menší je pravděpodobnost dalšího sňatku.

Nejnovější studie ukazují, že i rodiny s jedním rodičem mohou dosáhnout životní spokojenosti. I po odchodu jednoho z rodičů, může rodina fungovat úspěšně. Záleží na osobnosti osamělého rodiče, na dostatečné podpoře zvenčí a na jiných okolnostech.

Matky, které zůstávají samy s dětmi se setkávají s řadou problémů:

1. Problémy týkající se financí, zaměstnání, péče o domácnost
2. Osobní problémy – osobní distres, změny v sebepojetí, ohrožení osobní identity
3. Problémová interakce s dětmi, konfliktní vztah s bývalým partnerem.

Důsledkem těchto problémů je ztráta energie, deprese a pocit beznaděje. Dochází ke zhoršenému vztahu s dětmi. Je důležité poskytnout osamělým matkám podporu a odbornou pomoc. Přes různé obtíže jsou psychologové přesvědčeni, že děti se vyvíjí lépe v dobře fungující rodině s jedním rodičem než ve vysoce konfliktní rodině původní.

1.7 Feminismus

Současné feministické směry

Socioložka Judith Lorber (1998) rozlišuje tři základní feministické teorie:

1. Genderově reformní feministické teorie zdůrazňují spíše podobnosti mezi ženami a muži. Usilují o umožnění ženám participovat na společenském dění, aby forma jejich účasti vyjadřovala jejich svobodné rozhodnutí a nikoliv sexistický diktát společnosti.

Pod hlavičku genderově reformního feminizmu je zařazován liberální feminizmus, marxistický, socialistický a rozvojový.

Liberální feminizmus požaduje, aby byly ženám poskytnuty veškeré právní výsady, jimž se těší muži.

Marxistický a socialistický feminizmus vidí příčiny útlaku žen v jejich ekonomické závislosti, a klade tedy důraz na rozvoj jejich uplatnění na pracovním trhu, zvyšování jejich mezd a zlepšování pracovních podmínek.

Rozvojový feminizmus se zaměřuje na zájmy žen v rozvojových zemích, snaží se rozšiřovat jejich pracovní a vzdělávací možnosti.

2. Teorie genderově motivovaného odporu zkoumají, v čem se myšlení a prožívání žen liší od mužského, ale zároveň vyzívají ženy, aby se vymanily z nadvlády mužů zakládáním samostatných ženských organizací a komunit(Radikální, lesbický, psychoanalytický a standpoint feminizmus).

3. Teorie genderově motivované vzpoury jsou nazývány feminizmem třetí vlny. Věnují pozornost vzájemným vztahům mezi nerovnostmi založenými na genderu, rase, etnické příslušnosti, společenské, třídě či sexuální orientaci. Sem spadá multirasový a mužský feminizmus, feminizmus sociální konstrukce a postmoderní feminizmus. Názorová rozmanitost dodává feminizmu na jedné straně sílu a odolnost a na straně druhé přináší i řadu problémů. Namísto vnitřního dialogu se jen kategorizuje. Kritické hlasy se zvrhávají ve snahu konkurenční feministické přístupy umlčet. Existuje napětí mezi potřebou vystupovat navenek jednotně a potřebou dávat dostatek prostoru hlasům

vyjadřujícím různé zájmy a požadavky různých žen, vyplývající z jejich rasové, etnické či třídní příslušnosti, pohlavní orientace, věku, zdraví a dlouhé řady jiných faktorů.

(C.M. Renzetti,2003)

1.8.Současná rodina

Tradiční model rodiny

Tradiční model rodiny předpokládá soužití dvou jedinců, z nichž jeden (zpravidla muž) podřizuje svůj život pracovnímu trhu a ten druhý (zpravidla žena), požadavkům rodiny a domácnosti. V současné době usilují obě pohlaví o uplatnění na pracovním trhu. Od žen se ale stále očekává, že svou pracovní kariéru podřídí rodinným a partnerským zájmům. V dnešní době dochází k míšení dvou modelů: na jedné straně žijeme ve světě industriálním, který předpokládá, že jeden z partnerů je ekonomicky závislý a pracuje bezplatně v domácnosti, na druhé straně však trh práce pobízí všechny k soutěživosti a individualismu (Beck, Beck-Gersheim, 1995).

Ženy jsou nuceny zvládat zároveň staré i nové oblasti povinností, vzhledem k tomu, že se muži jen těžko vzdávají svých bývalých výsad, vnímají situaci jako nespravedlivý útok na své pozice a cítí ztrátu toho, o čem jsou přesvědčeni, že na to mají právo. Důsledkem je tření v partnerských vztazích. Právě zde je pozice žen nejtěžší – od nich se očekává, že ustoupí a „obětují“ se. Proto mnoho mladých žen přijímá tradiční pozici ve vztahu a domnívá se při tom, že to je jejich svobodné rozhodnutí.

Dvokariérové manželství

I v dvokariérovém manželství je možné žít relativně spokojeně. Jedná se o páry, kde mají oba partneři podobně vysoké postavení a podobně náročnou práci. Partneři se pracovním realizují a vzájemně se podporují. Vztah se zakládá na kvalitě, nikoli na kvantitě stráveného času.

Ve většině případů jsou děti již větší a muži mají svůj podíl péče o ně a o domácnost, anebo děti ještě nemají. Ženy z generace současných čtyřicátnic a starší zahájily svou kariéru až po několikaleté mateřské dovolené, mladší ženy naopak mateřství odkládají na pozdější dobu. Patří sem ale i ženy, které jsou na mateřské

dovolené, ale udržují kontakty se zaměstnáním, hodlají se vrátit do práce po roce či dvou letech. Takový model vyžaduje toleranci a přizpůsobení od obou partnerů.

I v této skupině stále spočívá na ženě větší díl zodpovědnosti za rodinu a domácnost, zejména vše organizovat a koordinovat. Po dobu mateřské dovolené je většinou samozřejmé, že péči o rodinu a domácnost i zde přejímá žena. Vzhledem k tomu, že rodičovská dovolená je poměrně dlouhá, mají páry dostatek času, aby si na tradiční rozdělení rolí zvykly, a tento zvyk se jen těžko mění.

Je možné říci, že muži a ženy na manažerských postech očekávají od života podobné věci: spokojenou rodinu, práci, která je baví, podporu v partnerovi pro tuto práci. Pro muže je rodina bezpečný přístav, ze kterého odchází do zaměstnání a večer se tam vrací. Děti jim poskytují seberealizaci, ale nepodílejíce tolik na péči o ně.

Pro ženy fungující rodina znamená mít partnera, který je oporou a pomáhá s mužskou částí údržby domácnosti a s péčí o děti. Ani to není samozřejmé, takových mužů není mnoho. Pokud tyto pracovně zaměřené ženy takového partnera nenajdou, jsou často ochotné žít samy a volí alternativní vztah. Většina manažerek se snaží zvládat jak rodinu, tak svoji práci. Buďto svou kariéru vzdávají, nebo mají tolik energie, aby plnily, co se od nich očekává v obou oblastech. (www.genderonline.cz)

1.9 Postavení současné ženy a muže v zaměstnání a rodině

V první polovině 20. století se utvořila v podstatě tři stanoviska k zaměstnanosti žen.

(I. Možný, 2008)

- 1. Konzervativní stanovisko** - proklamovalo zásadu, že vdané ženy a zvláště matky nemají pracovat mimo svoji rodinu. Rodinu užívá otec.
- 2. Neokonzervativní stanovisko** - považovalo za samozřejmou pouze práci svobodných žen, svobodná žena získá kvalifikaci, kterou si podrží a již se věnuje i jako vdaná, ale po narození dítěte práci opouští.
- 3. Egalitární přístup** - poukazuje na devalvaci ženské kvalifikace po dobu delší mateřské fáze, na ztrátu kontaktu s vývojem oboru, který žena vystudovala a kde získala odbornost a vychází z toho, že takový handicap je neslučitelný s nárokem na rovnost životních šancí a lidských práv. Tento nárok se pak v druhé polovině 20. století vtělil do

sociálních práv, kdy každý má možnost očekávat od společnosti ochranu před handicapem, jenž mu nezaslouženě nedává stejné šance jako ostatním.

Důsledné prosazování tohoto egalitárního přístupu pak přináší rozpor, který ústí ve snahu o domestikaci muže, jeho maximální zapojení do rodinných prací, účast při porodu, převzetí péče o novorozeně po dobu rodičovské dovolené atd. Důsledkem egalitárního přístupu je potom ne celkem úspěšná snaha o dvoukariérové rodiny, kde buďto o děti převezmou starost služby, nebo zůstávají ženy bezdětné, nebo rezignují na psychicky a časově náročnou funkci a spokojí se s méně náročnou prací, což mnohé v sobě nesou jako kompromis za mateřství.

V průběhu konce 20.století se tedy postupně mění role muže a ženy v rodině, role muže jako otce je marginalizována a posilována je role ženy v rodině, rodina je neolokalizována ve smyslu jejího vícegeneračního rozpadu. V jednogenerační rodině zůstává žena po dobu mateřské dovolené závislá materiálně na otci dítěte, nebo na státu, který tuto roli ekonomicky přebírá .

V posledním desetiletí v ČR přibývá domácností v čele s jedním dospělým, nejčastěji matkou. Podle Ivo Možného tvoří tyto rodiny dnes již 15% , nejdynamičtěji však roste podíl domácností jednotlivců - ze 16% na 30% v tomtéž období. Od začátku devadesátých let klesá sňatečnost, zvyšuje se podíl nesezdaných párů a tento trend je mnohem patrnější ve velkých městech, než na venkově. Nahrává mu anonymita velkoměsta, pracovní a hlavně kariérní možnosti žen a méně pruderní společenské klima.

Rovnoprávné postavení žen ve společnosti je často dáváno do souvislosti s možností participovat na trhu práce. S placeným zaměstnáním se pojí mnoho výhod, jako jsou vedle finančního zajištění, různé dávky a služby sociálního systému, placené jako procento ze mzdy. Pozice v zaměstnání také dodává určité společenské postavení, určitou identitu zaměstnaného. Nárok na zaměstnání je považován za nezpochybnitelné právo každé ženy, jak to dokazují i statistické ukazatele, podle kterých tvoří ženy téměř polovinu pracovní síly na trhu práce. Tato skutečnost ale neznamená, že se těší také rovnému postavení. Ve skutečnosti není se ženami, které vstupují na trh práce, zacházeno jako s muži, naopak, stávají se obětí různých forem diskriminace.

V naší společnosti je stále zakořeněna představa přisuzující ženě v první řadě roli rodičky a vychovatelky. Tento ryze tradiční pohled naštěstí pozvolna ustupuje

moderním přístupům, volajícím po co největší míře rovnoprávnosti žen a mužů - a to v oblasti výběru zaměstnanců, jejich povyšování, hodnocení, vzdělávání a sladování jejich potřeb s potřebami zaměstnavatele a jejich účinné zapojování do pracovního procesu po fázi mateřské přestávky.

Rovné postavení je základním právem a společnou hodnotou Evropské unie, je nutnou podmínkou pro dosažení evropských cílů růstu, zaměstnanosti a sociální soudržnosti.

Mimořádně důležité je rovné postavení žen a mužů na trhu práce, je nutnou podmínkou jejich seberealizace a ekonomické nezávislosti. Nicméně, pokud jde o míru zaměstnanosti, odměňování a možnost sladit profesní život s životem soukromým a rodinným, nadále přetrvávají velké rozdíly - jak uvádí V.Špidla v Gender Studies.

Podle genderového stereotypu práce pro ženy není hlavní ambicí, takže pokud pracují, stačí jim zastávat podřízené pozice. Je velmi ztíženo individuální úsilí žen dosáhnout určitých pozic a pracovat v konkrétních povoláních či odvětvích. Většina žádaných profesí spadá do sfér, jimž dominují muži. Naopak „ženské profese“ dosahují nižší prestiže a jsou hůře placené.

Evropská komise se zavázala k tomu, že bude prostřednictvím plánu na roky 2006 – 2010 podporovat rovné postavení žen a mužů, tento plán podpořily všechny členské státy.

Možnost ženy najít si zaměstnání je ztížena tím, že případní zaměstnavatelé na ni pohlížejí z hlediska odpovědnosti, kterou vykazuje vůči rodině.

Tab. – míra zaměstnanosti dle pohlaví v ČR a EU v roce 2006 (v %)

Země	ženy	muži
EU průměr 27	57,2	71,6
ČR	56,8	73,7

Tab. – míra nezaměstnanosti dle pohlaví v ČR a EU (v %)

Země	ženy	muži
EU průměr 27	8,9	7,6
ČR	8,8	5,8

(Zdroj Eurostat 2007)

Vyšší míra nezaměstnanosti u žen se vysvětluje Beckerovou teorií o diskriminaci žen, jako důsledku předsudků zaměstnavatele (Žena na trhu práce-Sborník), těmito předsudky je zapříčiněn i platový rozdíl mezi mužem a ženou na srovnatelných pracovních pozicích.

Podíl žen mezi nezaměstnanými roste rychleji než počet nezaměstnaných mužů. Nezaměstnanosti čelí hlavně ženy mezi 20 a 35 lety, kdy se předpokládá, že se stanou matkami. V tomto věku pracuje o čtvrtinu méně žen než mužů stejného věku (věk 25-29 o 29,6%, ve věku 30 až 34 o 24,6% méně). (www.transgender.cz) Podle Lisowske (Gender Studies, 2007) je fakt nižších výdělků a obtíží při nacházení zaměstnání důvodem, že se ženy v ČR pouští do podnikání a vlastní společnosti si zakládají častěji než muži - podíl žen v celkovém počtu podnikajících osob činil 27,2%.

Ženy v průměru vydělávají zhruba 80% platu mužů, přičemž rozdíly v odměňování paradoxně rostou společně s dosaženým vzděláním - největší rozdíly v platech jsou mezi vysokoškoláky.

Tradiční představa rodiny, kde muž funguje jako živitel rodiny nekorresponduje se současnými trendy ve společnosti, kde neúplné rodiny tvoří již 15% všech domácností. V čele neúplných rodin se závislými dětmi stojí v naprosté většině matky (91,2%). (zdroj-ČSU a MPSV)

Určitým východiskem jak pomoci ženám skloubit zaměstnání s rodičovskými povinnostmi jsou různá flexibilní zaměstnání, nebo práce na zkrácenou, či klouzavou pracovní dobu. Dle Lisowske (Gender Studies, 2007) je podíl žen se zkráceným pracovním úvazkem 8,7% v ČR, zatímco v EU činí 32%. Je samozřejmé, že flexibilita práce a pracovní doby podstatně usnadňuje péči o dítě.

Na druhé straně má ČR jednu z nejdělsích mateřských a rodičovských dovolených ze států EU - nástup a opětovné začlenění do pracovního procesu bývá někdy velmi

obtížné a záleží na věku matky, jejím vzdělání a finančním zabezpečení rodiny. Rozhodující pro relativně plynulý návrat je také to, zda žena čerpá mateřskou nebo rodičovskou dovolenou pouze do doby, kdy je jí garantován návrat do firmy.

I když je v ČR od roku 1995 uzákoněna možnost čerpání rodičovské dovolené muži stejně, jako ženami, využívá jí pouze 1,5% otců. Důvodem je pravděpodobně tradiční nedůvěra v mužskou schopnost pečovat o malé dítě, stejně jako příliš dlouhý odchod ze zaměstnání, který je v podstatě likvidační pro kariérní postup.

Poměrně dlouhý a značný pokles porodnosti po roce 1990, který přinesla doba úplně jiných možností, starostí, ambicí a cílů pro mladé lidi, znamenal i značnou redukci zařízení pro předškolní výchovu - jesle v podstatě totální, a mateřské školy ve značné míře. Tento krok, který se v současné době, kdy rodí silné ročníky ze 70.let 20.století, jeví jako zcela neprozíravý, velmi limituje mladé maminky v jejich ochotě a snaze po co nejrychlejším návratu do zaměstnání. Současné volání Evropské Komise po maximálním rozšíření jeslí je, kromě jiného, krokem k usnadnění návratu žen z mateřské dovolené a k minimálnímu ohrožení jejich kariérního postupu.

2. Výzkumná část

Ve své práci jsem chtěla zjistit do jaké míry, ve vytipovaném regionu, platí odlišnost reálného fungování pracovního trhu od jeho ideálu z pohledu ženy, a dále pak, jaké je rozdělení rodičovských rolí včetně domácích prací. Zjištěná data jsem porovnávala s celostátními daty uvedenými v literatuře. Zjistila a zhodnotila jsem odlišnosti dané určitou specifičností osloveného regionu.

Celostátní data v sobě zahrnují a průměrují regiony s velkou nezaměstnaností, stejně jako velká města s možností výběru pracovního místa, s velkou rozvodovostí, či single trendem, oproti regionu s konzervativním pohledem na společný život, regiony s vyšší vzdělaností a důrazem na seberealizaci, stejně jako regiony s nižší vzdělaností a vyšším důrazem na základní potřeby.

Oslovený vzorek respondentů - žen, je zcela náhodný, nicméně je situován do venkovského regionu Jihočeského kraje, kde, podle mé hypotézy, nejsou zcela naplněny pracovní ambice žen z titulu nedostatku rozmanitých pracovních míst, jejich nedostupnosti z důvodu vzdálenosti, nutnosti starat se o děti, a vykonávat domácí práce.

Pro zjištění dat jsem použila poměrně podrobný, strukturovaný dotazník (v příloze) a pro jeho distribuci využila školní akce - „Vánoční akademie“, kam přichází nejen rodiče dětí, ale i jejich příbuzní a známí. Takto oslovená množina dávala velký předpoklad vzniku průměrného sociálního vzorku regionu.

Ženám jsem podrobně vysvětlila k jakému účelu dotazník použiji a že je naprosto anonymní.

Fakt, že do připraveného boxu, se z rozdaných 102 kusů vrátilo kompletně vyplněných jen 50, nijak nesnižuje vypovídající hodnotu vzniklého vzorku, 50-ti až 70-ti procentní úspěšnost při oslovování respondentů pro získávání statistických dat je běžnou praxí.

2.1 Analýza dotazníku a srovnání s celostátním sociologickým výzkumem

Dotazník - vyhodnocení

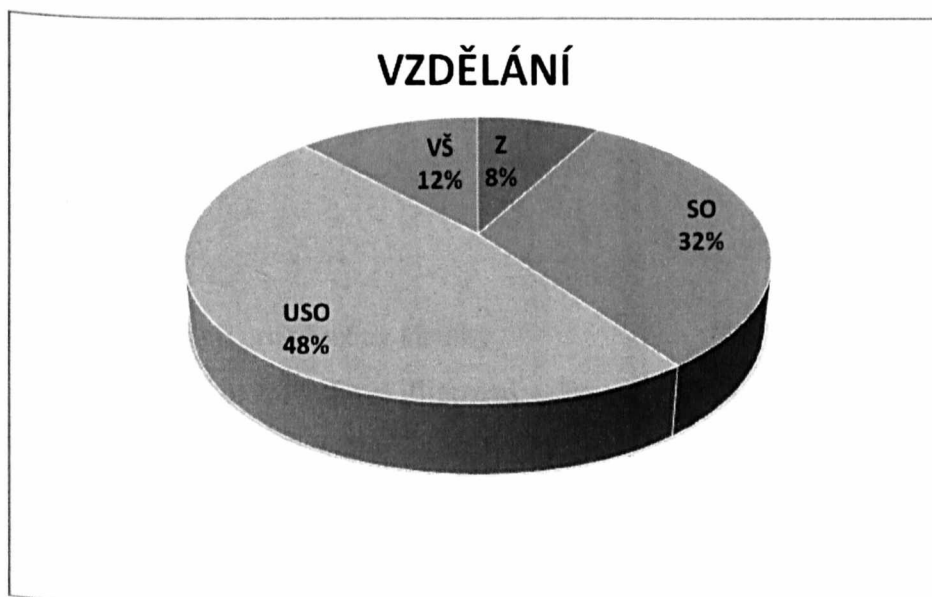
/ rozdaných dotazníků - 102, vrácených – 50, návratnost – 49% /

2.1.1 Žena na trhu práce

Zkoumaný vzorek

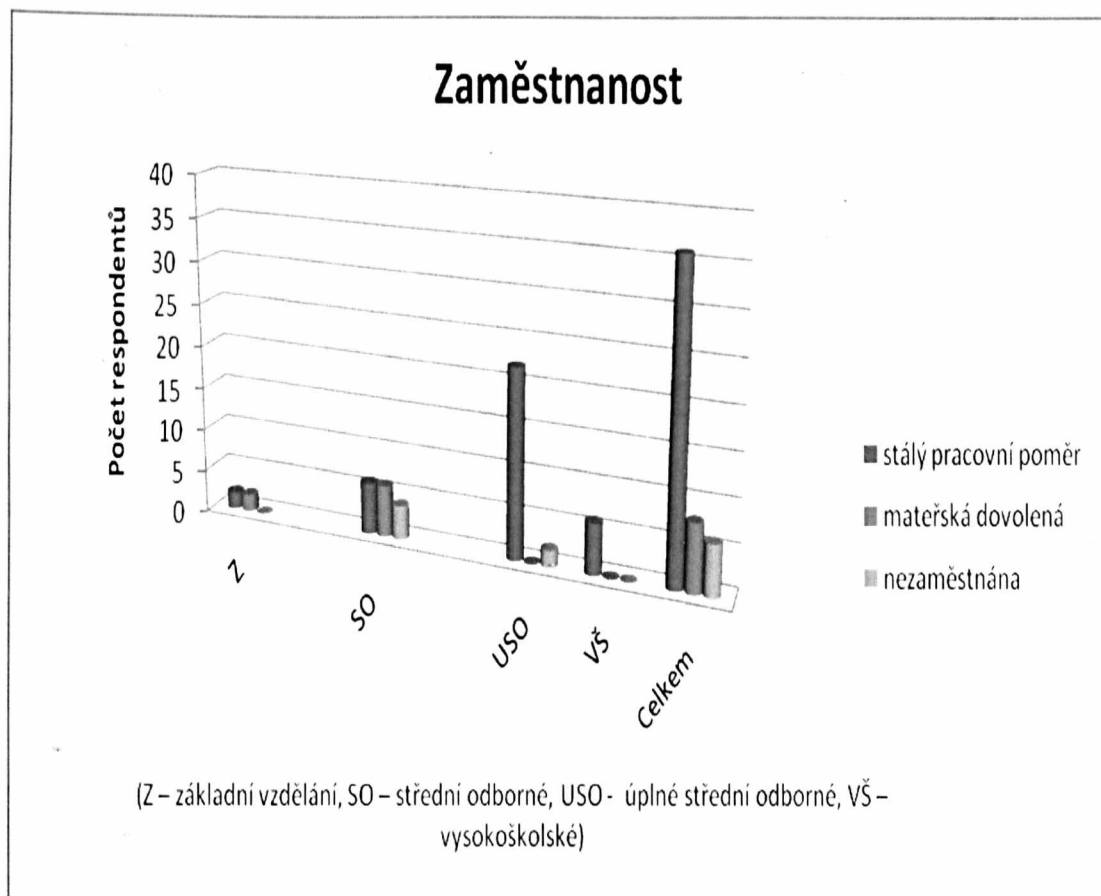
	Z	SO	USO	VŠ	Celkem
Vzdělání	4	16	24	6	
Stálý pracovní poměr	2	6	22	6	36
Mateřská dovolená	2	6	0	0	8
Nezaměstnána	0	4	2	0	6

Tab. 1



(Z – základní vzdělání, SO – střední odborné, USO - úplné střední odborné, VŠ – vysokoškolské, formou křížku označte správnou odpověď)

Graf 1



Graf 2

Srovnávací údaj: pro všechny tabulky

Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová: „ Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita“.

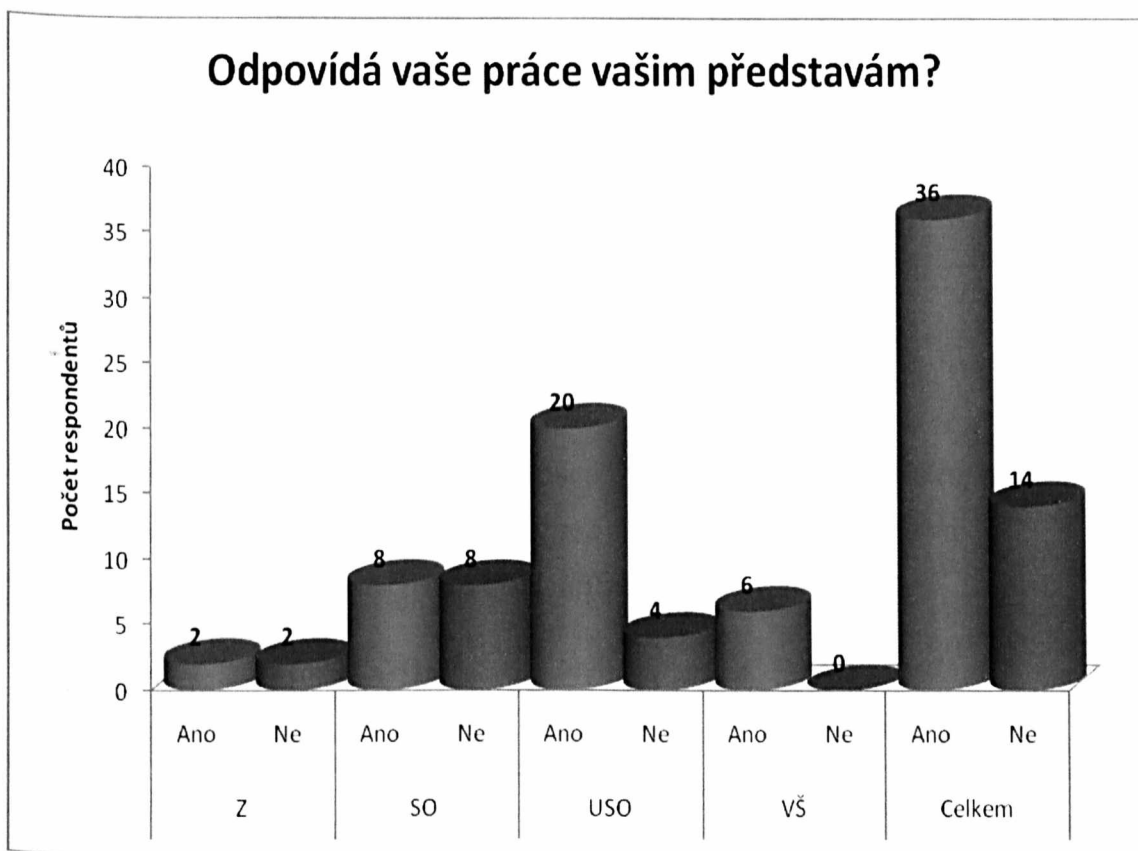
N = 1160

N = počet respondentek

A) Odpovídá současná práce vašim představám?

Odpovídá současná práce vašim představám?	Z		SO		USO		VŠ		Celkem	
	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne
	2	2	8	8	20	4	6	0	36	14
Údaj v procentech	4	4	16	16	40	8	12	0	72	28
Srovnávací údaj									67	33

Tab. 2



Graf 3



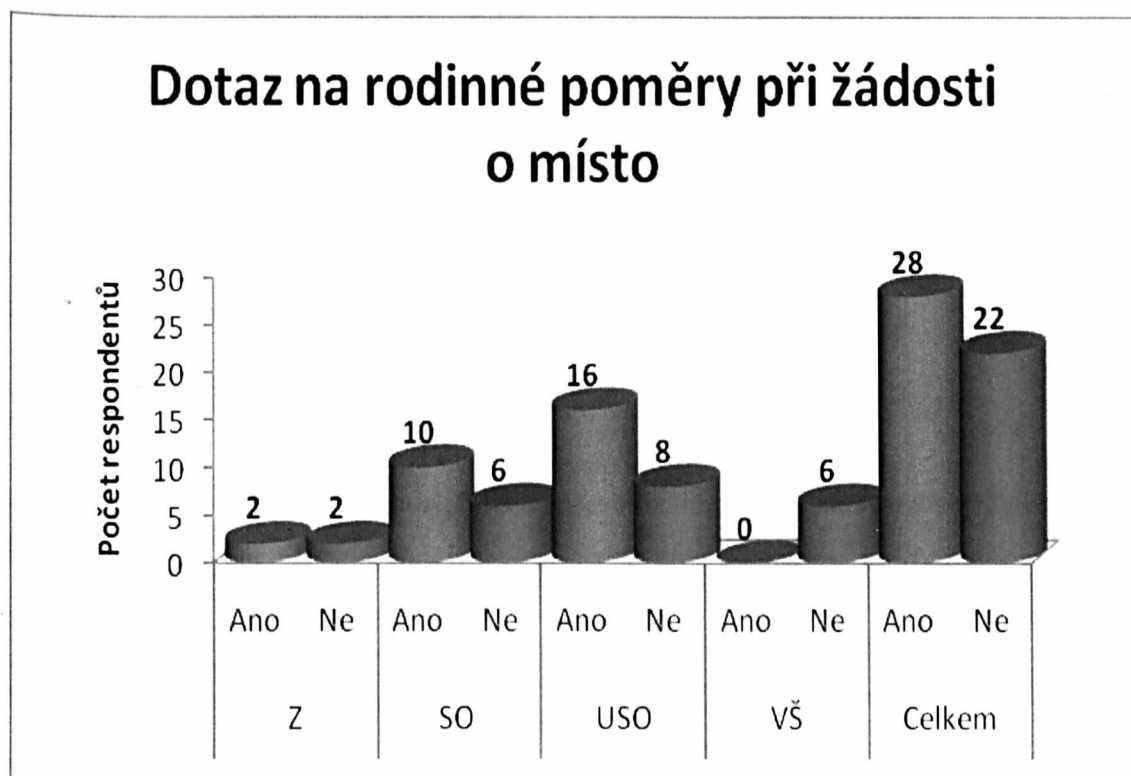
Graf 4

Z celostátního vzorku vyplývá větší nespokojenost žen se zastávaným místem na celostátní úrovni, než v osloveném regionu, což přisuzují částečnému smíření se s pracovním zařazením v rámci nabízených možností v místě.

B) Setkala jste se s dotazem na rodinné poměry při žádosti o místo?

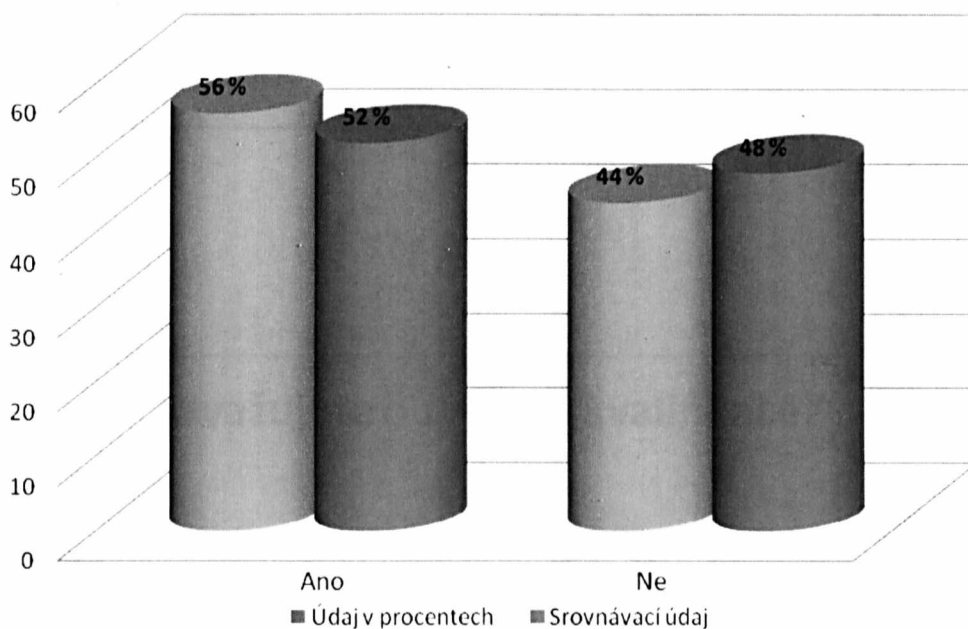
Setkala jste se s dotazem na rodinné poměry při žádosti o místo?	Z		SO		USO		VŠ		Celkem	
	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne
	2	2	10	6	16	8	0	6	28	22
Údaj v procentech	4	4	20	12	32	16	0	12	56	44
Srovnávací údaj									52	48

Tab. 3



Graf 5

Dotaz na rodinné poměry při žádosti o místo. Srovnání s kontrolní skupinou.



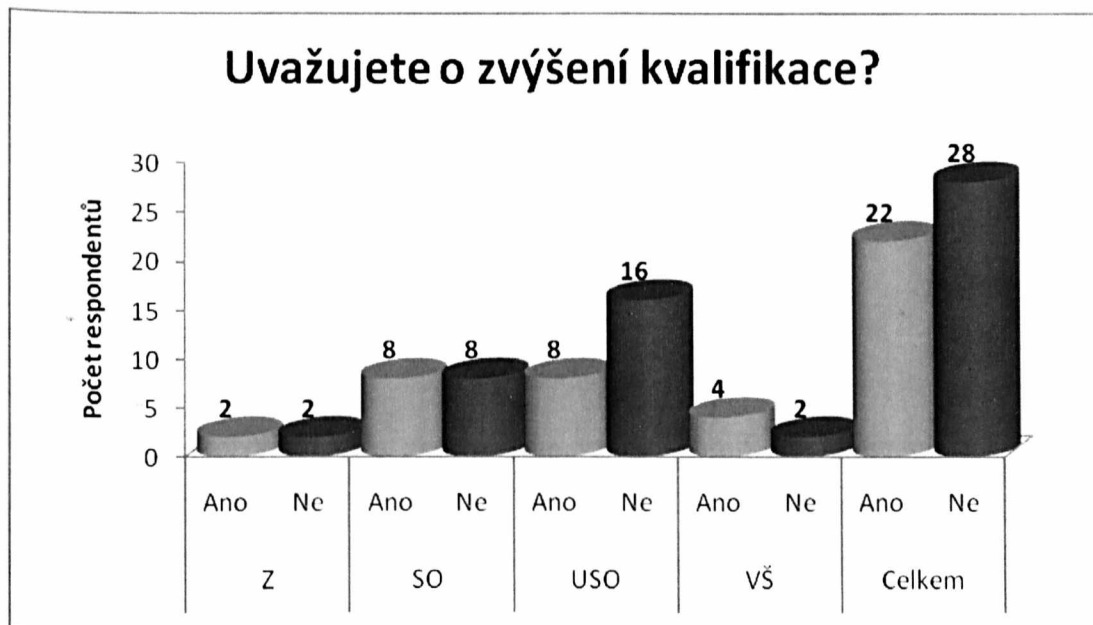
Graf 6

Z porovnání je patrná větší četnost dotazů potencionálních zaměstnavatelů v regionu na rodinné poměry než na celostátním srovnávacím vzorku-pramení to zřejmě z většího převisu poptávky na pracovní místo a z toho pramenícího pocitu zaměstnavatele na snazší možnost otázek tohoto typu.

C) Uvažujete o zvýšení vaší kvalifikace?

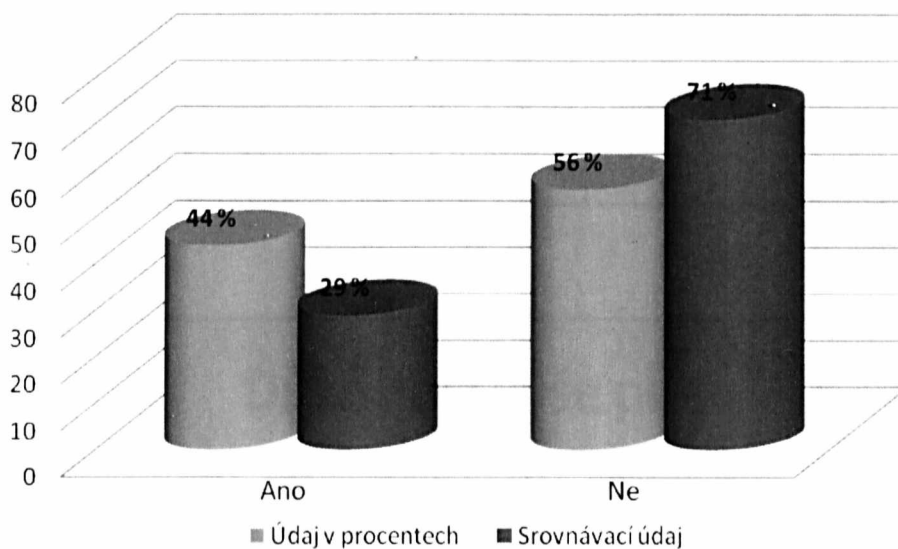
Uvažujete o zvýšení Vaší kvalifikace?	Z		SO		USO		VŠ		Celkem	
	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne
	2	2	8	8	8	16	4	2	22	28
Údaj v procentech	4	4	16	16	16	32	8	4	44	56
Srovnávací údaj									29	71

Tab. 4



Graf 7

Uvažujete o zvýšení kvalifikace? Srovnání s kontrolní skupinou.



Graf 8

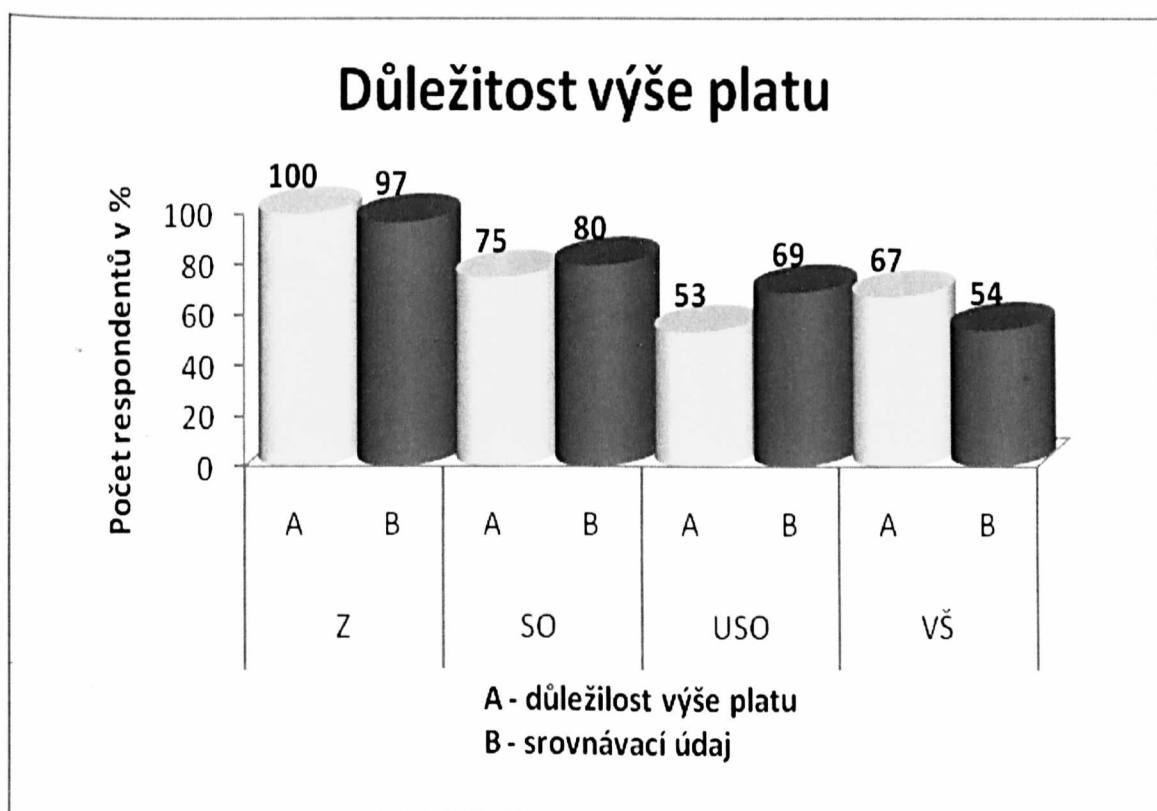
Poměrně překvapivý rozdíl u zkoumaného vzorku oproti srovnávacímu údaji, který zdánlivě nekorresponduje s tab.č.1, který však nicméně ukazuje na snahu části žen(50%) se základním a středním odborným vzděláním uniknout z pasti determinované nízkým vzděláním.

D)Důležitost pracovních atributů

Důležitost výše platu

	Z	SO	USO	VŠ
Důležitost výše platu	100 %	75 %	53 %	67 %
Srovnávací údaj	97 %	80 %	69 %	54 %

Tab. 5

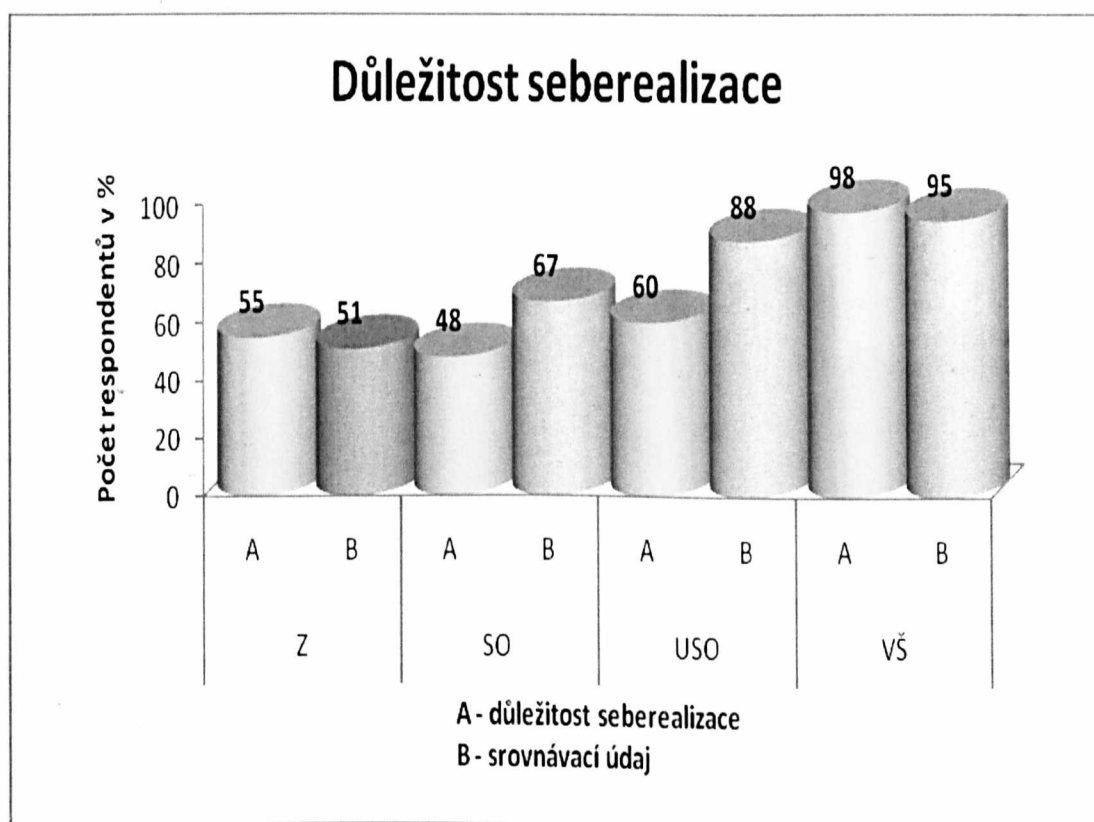


Graf 9

Důležitost seberealizace

	Z	SO	USO	VŠ
Důležitost seberealizace	55 %	48 %	60 %	98 %
Srovnávací údaj	51 %	67 %	88 %	95 %

Tab. 6

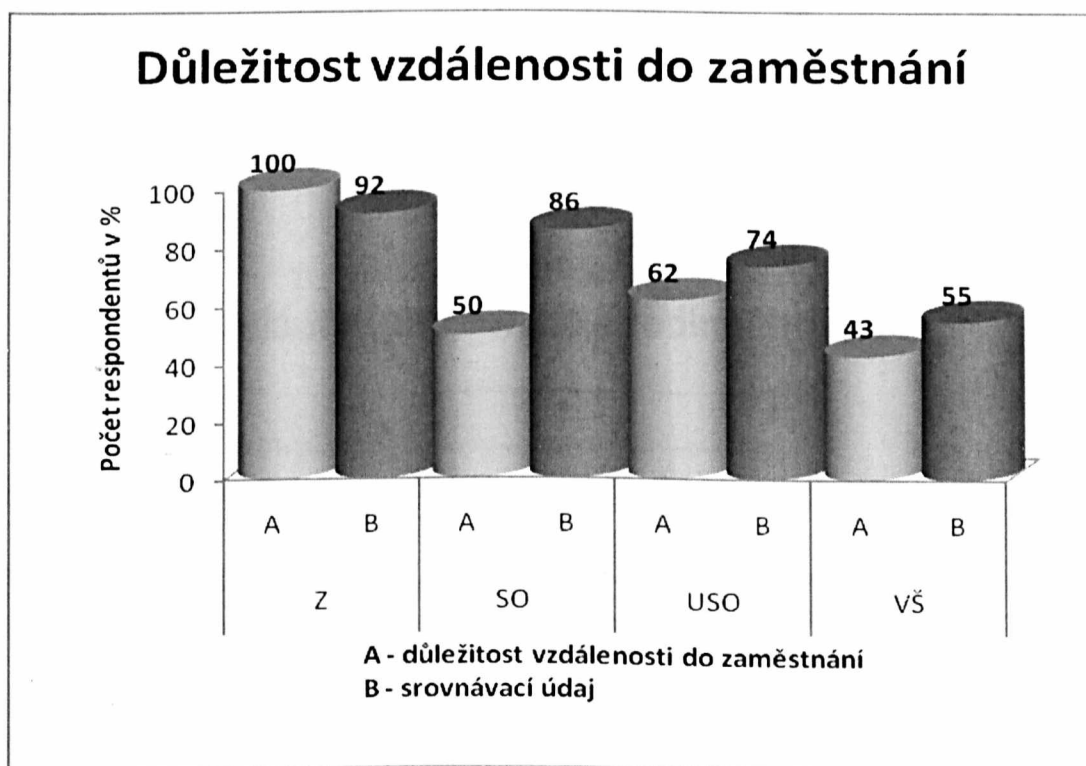


Graf 10

Důležitost vzdálenosti do zaměstnání

	Z	SO	USO	VŠ
Důležitost vzdálenosti do zaměstnání	100 %	50 %	62 %	43 %
Srovnávací údaj	92 %	86 %	74 %	55 %

Tab. 7



Graf 11

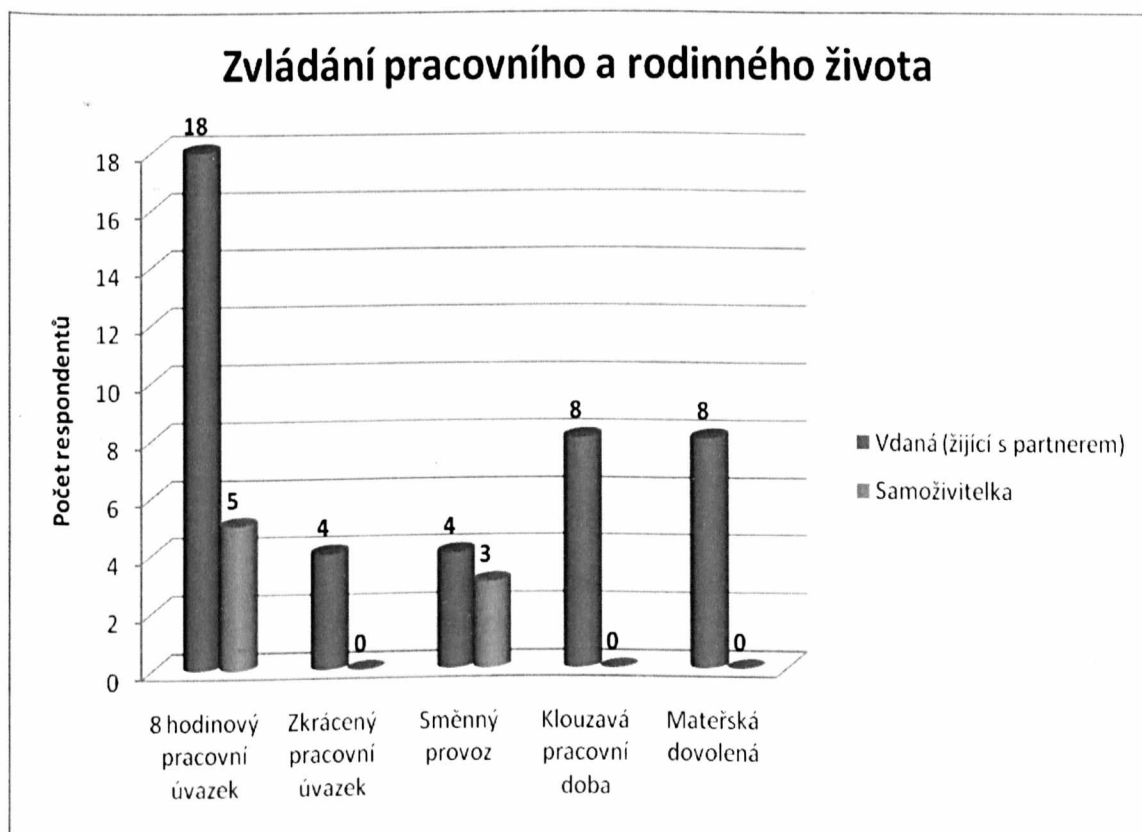
Zkoumaný vzorek je v trendech v korelaci se srovnávacím vzorkem - je evidentní, že výše platu i dostupnost zaměstnání (možnost dojíždění, nebo práce v místě bydliště) je nejdůležitější pro skupinu se základním vzděláním a klesá se stoupajícím vzděláním, naopak důležitost seberealizace narůstá logicky se vzděláním - v tomto směru se zkoumaný vzorek nijak neliší od srovnávacího materiálu.

2.1.2 Zvládání pracovního a rodinného života

Zkoumaný vzorek

	Vdaná (žijící s partnerem)	Samoživitelka
8 hodinový pracovní úvazek	18	5
Zkrácený pracovní úvazek	4	0
Směnný provoz	4	3
Klouzavá pracovní doba	8	0
Mateřská dovolená	8	0

Tab. 8

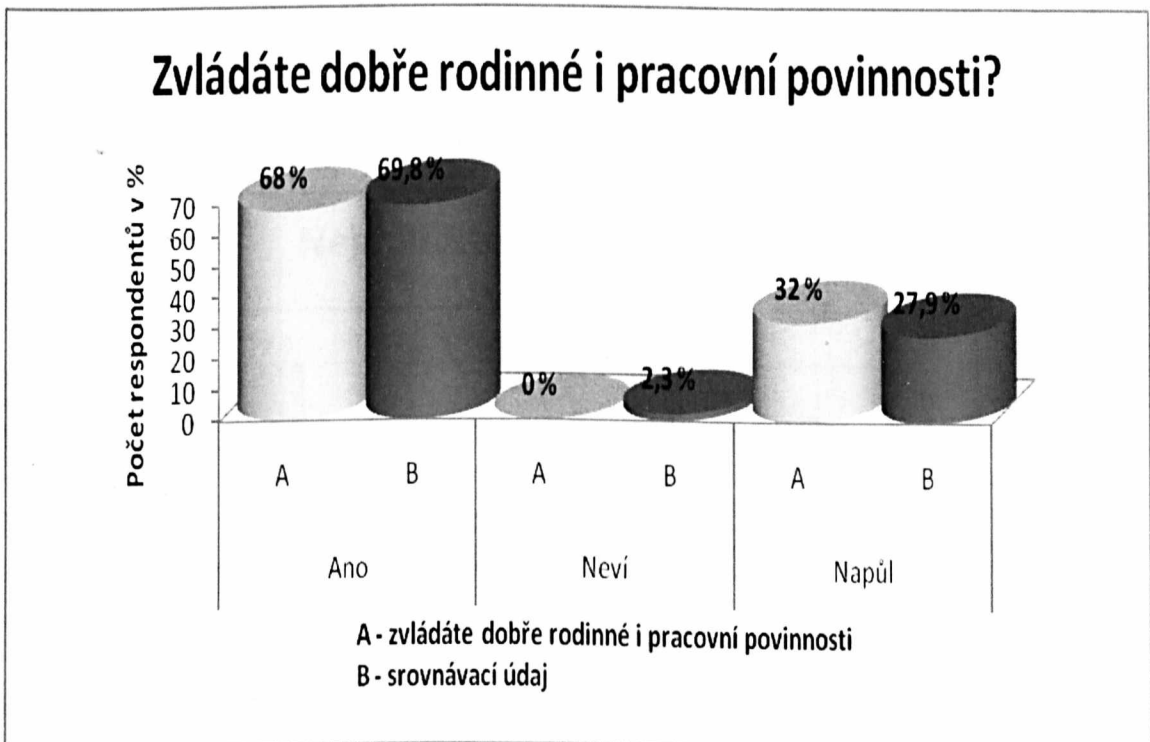


Graf 12

A) Zvládáte dobře rodinné i pracovní povinnosti?

	Ano	Neví	Napůl
Zvládáte dobře rodinné i pracovní povinnosti?	34	0	16
Údaj v %	68	0	32
Srovnávací údaj v %	69,8	2,3	27,9

Tab.9



Graf 13

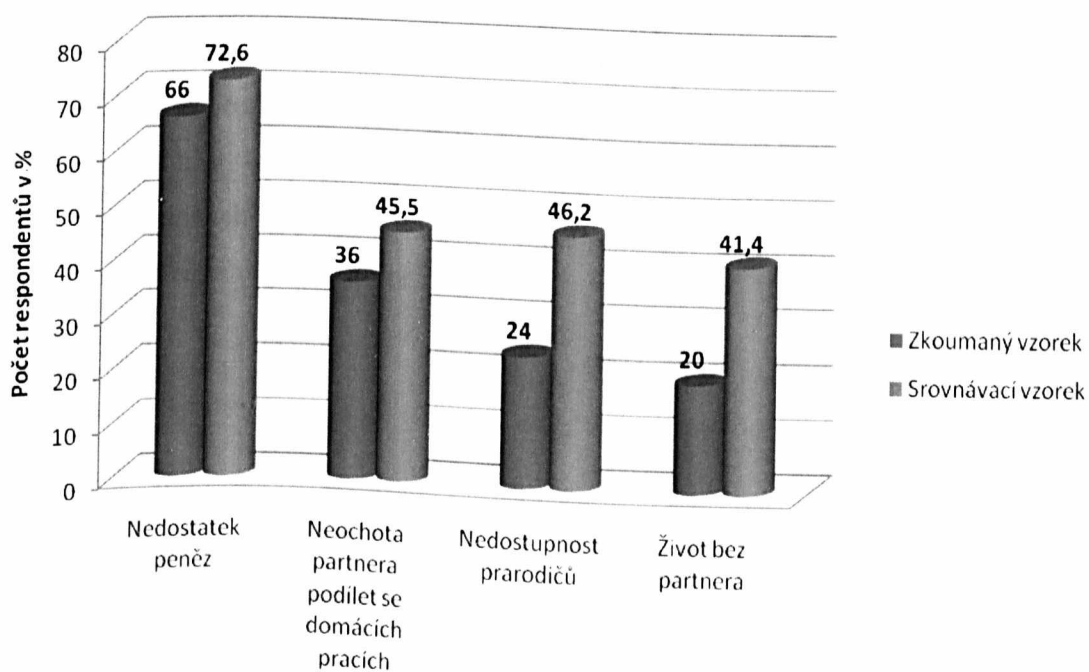
Zkoumaný vzorek žen je v názoru na zvládání role matky a pracovních povinností ve shodě se srovnávacím vzorkem, je tedy zřejmé, že schopnost žen zvládat obě role není nijak odlišná v tomto regionu.

B) Nejdůležitější příčiny problémů s kombinací práce a starosti o rodinu:

	Zkoumaný vzorek	Zkoumaný vzorek (%)	Srovnávací vzorek (%)
Nedostatek peněz	35	66	72,6
Neochota partnera podílet se na domácích pracích	18	36	45,5
Nedostupnost prarodičů	12	24	46,2
Život bez partnera	10	20	41,4

Tab. 10

Nejdůležitější příčiny problémů



Graf 14

Srovnání zkoumaného vzorku se srovnávacím vzorkem je vcelku v korelaci s očekáváním - nižší váha nedostatku peněz ukazuje na větší šetrnost a schopnost vyjít s menším množstvím peněz u žen ve venkovském regionu jižních Čech a zřejmě se příznivě do tohoto ukazatele promítá i větší dostupnost prarodičů a daleko nižší četnost života bez partnera. Daleko konzervativnější prostředí osloveného regionu oproti plošnému srovnání je z této tabulky jasně patrné.

2.1.3 Využití služeb veřejné péče o dítě

	Zkoumaný vzorek			Srovnávací vzorek		
	MŠ	Jesle	Prarodiče	MŠ	Jesle	Prarodiče
Nepracující žena	4 (8 %)	0	0	17 (2,5 %)	0	12 (1,8 %)
Mateřská DOV	8 (16 %)	0	2 (4 %)	59 (8,8 %)	1	137 (20,5 %)
Pracující žena	20 (40 %)	2 (4 %)	14 (28 %)	209 (31 %)	9 (1,3 %)	222 (33,3 %)

Tab. 11

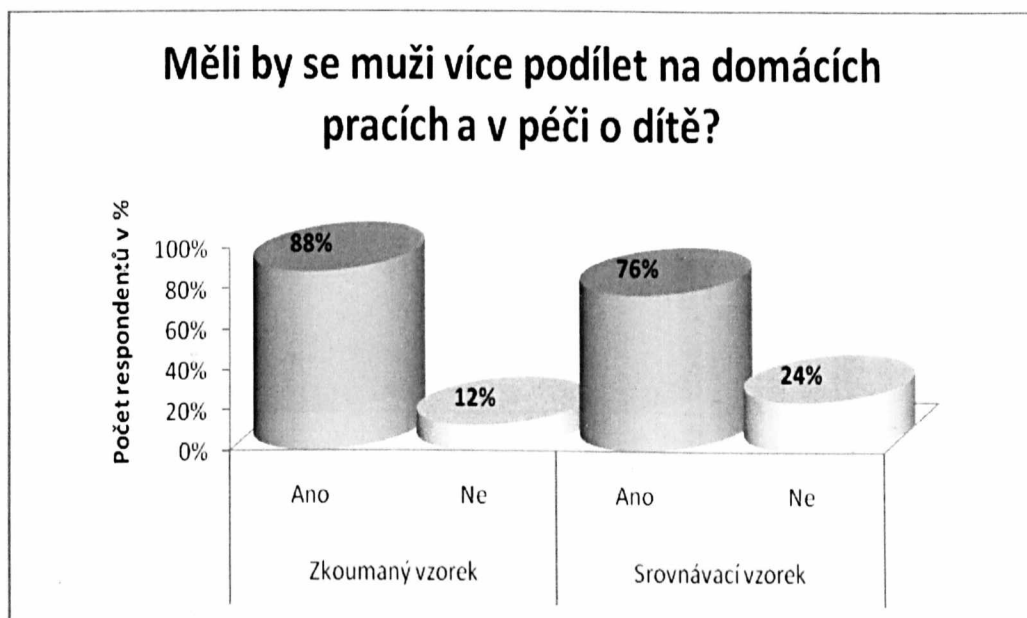
Oproti daleko větší dostupnosti prarodičů u zkoumaného vzorku, z porovnání vyplývá, že pro péči o dítě předškolního věku využívá prarodiče menší procento žen, než ve srovnávacím vzorku - důvody spatřuji v podstatně nižší životní úrovni a horších životních podmínkách zkoumaného regionu, než je celostátní průměr a v nutnosti prarodičů udržet si zaměstnání co nejdéle.

2.1.4 Péče o dítě a domácnost

A) Měli by se muži více podílet na domácích pracích a péči o dítě?

Zkoumaný vzorek		Srovnávací vzorek	
Ano	Ne	Ano	Ne
44 (88 %)	6 (12 %)	76%	24%

Tab. 12



Graf 15

Konzervativní prostředí venkovského regionu posiluje tradiční chápání role ženy , a proto je také jejich volání po větším podílu mužů na domácích pracích a péči o dítě silnější než u srovnávacího vzorku.

B) Kolik hodin denně se věnujete péči o dítě? Kolik partner?

Zkoumaný vzorek (hod.)		Srovnávací vzorek (hod.)	
Žena	Muž	Žena	Muž
8,2	2,4	6,02	4

Tab. 13



Graf 16

S konzervativním pohledem na roli ženy v rodině koreluje i zjištění o počtu hodin, ve kterých se žena zkoumaného vzorku věnuje dětem, ten je výrazně vyšší než u srovnávacího vzorku.

C) Kolik hodin denně se věnujete domácí práci? Kolik partner?

Zkoumaný vzorek		Srovnávací vzorek	
Žena	Muž	Žena	Muž
4,4	1,6	4,9	1,42

Tab. 14



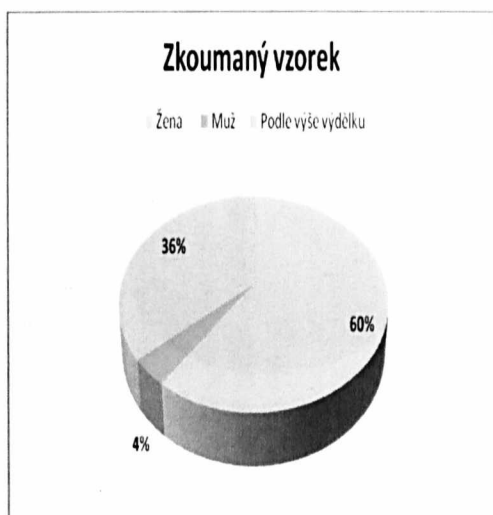
Graf 17

Srovnáme - li tyto odpovědi, je jasné, že účast mužů na domácích pracích je stejná. Souvisí to, zřejmě, z povahou mužů, která se, v závislosti na prostředí, nemění.

D) Kdo by měl čerpat rodičovskou dovolenou? (názor žen)

	Zkoumaný vzorek	Srovnávací vzorek
Žena	30 (60 %)	80%
Muž	2 (4 %)	5%
Podle výše výdělku	18 (36 %)	15%

Tab. 15



Graf 18



Graf 19

U zkoumaného vzorku je výrazně preferován, ve srovnání s celostátním průměrem, pohled dle výše výdělku, což odpovídá obecně nižší materiální úrovni zkoumaného regionu.

E) Měla by žena pečující o dítě od 4 do 6 let pracovat na:

	Zkoumaný vzorek	Zkoumaný vzorek (%)	Srovnávací vzorek (%)
Částečný úvazek	26	52	33
Plný úvazek	4	8	15
Zůstat v domácnosti	20	40	52

Tab. 16



Graf 20



Graf 21

U této odpovědi se střetává tradiční pohled na ženu s nutností přispět finančně do rodinného rozpočtu. Oproti tomu, zkoumaný vzorek žen daleko výrazněji upřednostňuje práci na plný úvazek nebo, naopak, plnou péči o dítě.

Závěr

Ve své práci jsem u zkoumaného vzorku žen z venkovského regionu jižních Čech zjišťovala oprávněnost mé hypotézy, že zde existují obecně jiné podmínky žen na trhu práce, ve zvládnutí rodinného a pracovního života oproti vybranému srovnávacímu vzorku žen z celé České republiky. To, že tyto rozdíly existují, dokládají výsledky a srovnání u jednotlivých zkoumaných okruhů – „Žena na trhu práce“, „Zvládnutí pracovního a rodinného života“, „Využití služeb veřejné péče“ a „Péče o dítě a domácnost“. Zkoumaný vzorek 50-ti respondentek byl náhodně vybraný, nicméně pokrýval celou škálu vzdělanosti, ženy pracující, i na mateřské dovolené.

Celkem nepřekvapivě se potvrdilo, že vymezený venkovský region má určitá specifika, ať je to složitější výběr vhodného pracovního místa, horší dostupnost do zaměstnání, nižší výdělky a nižší životní úroveň než ve velkých městech, či, na druhé straně, užší vazby na prarodiče, což vše ovlivňuje výsledek zkoumané skupiny.

V oblasti „Žena na trhu práce“ je hlavní příčinou rozdílných odpovědí nedostatek práce v regionu a z toho plynoucí menší náročnost žen na kvalitu pracovního místa (72% zkoumaného vzorku je spokojeno se zastávaným místem oproti 68% srovnávacího vzorku), také zaměstnavatelé si mohou vybírat z většího počtu uchazeček, a proto se neostýchají klást diskriminující otázky (56% respondentek oproti 52% srovnávacího vzorku). Poměrně velká část dotazovaných žen by si ráda zvýšila kvalifikaci (44% proti 29%), kdy motivem je, zřejmě, víra ve snazší získání lepšího pracovního místa, a na druhou stranu i poměrně homogenní populace venkovského regionu bez výstřelků naprosto neambiciozních a nevzdělatelných menšin. Celostátní vzorek za zkoumaným v této otázce výrazně zaostává.

Pro ženy zkoumaného regionu je nejvýraznějším problémem nedostatek peněz, toto je ovšem údaj v korelaci se srovnávacím vzorkem, stejně jako dostupnost do zaměstnání. Největší váhu těmto otázkám dávají respondentky se základním vzděláním.

Váha možnosti seberealizace stoupá se vzděláním a odpovídá srovnávacímu vzorku.

V oblasti „Zvládnutí pracovního a rodinného života“ je zřejmé, že schopnosti žen zvládat pracovní i mateřské povinnosti se nijak neliší od srovnávacího vzorku. Při popisu nejdůležitějších problémů zvládnutí práce a starosti o rodinu se ukazuje, jak konzervativnost regionu, šetrivost a rodinná soudržnost ovlivňuje odpovědi respondentek - ve všech případech (nedostatek peněz, neochota partnera podílet se na

domácích pracích, nedostupnost prarodičů a život bez partnera) je procentická váha menší, než u srovnávacího vzorku.

V **oblasti péče o dítě** je z pohledu ženy vidět vliv konzervativního prostředí a pohled na její hlavní roli - respondentky v daleko větší míře volají po zvýšeném podílu mužů na domácích pracích a péči o dítě, kterým, jak je patrné z tabulky 13, se věnují o 2 hodiny více, než ženy ve srovnávacím vzorku.

Z pohledu této práce považují za prokázanou existenci rozdílů v postavení ženy na trhu práce, ve zvládnutí pracovního a rodinného života a péči o dítě, mezi prostředím venkovského regionu a celorepublikovým vzorkem. Důvodem těchto rozdílů je zejména tradiční pohled na roli ženy, horší dostupnost atraktivních pracovních míst, nižší platová úroveň, horší dostupnost služeb, soudržnost rodiny a lepší dostupnost prarodičů.

Seznam použité literatury:

Z.HELUS, *Dítě v osobnostním pojetí*, Praha:Portál, 2004, ISNB 80-7178-888-0

H. KARSTEN, *Ženy – muži*, Praha: Portál, 2006, ISBN 80-7367-145-X

A. KŘÍŽKOVÁ, H. MAŘÍKOVÁ, H. HAŠKOVÁ, J. BIERZOVÁ, *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita. Sociologická studie*, Praha: Sociologický ústav AV České republiky, 2006

O.MATOUŠEK, *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 3. vydání Praha: SLON, 2003, ISNB 80-86429-19-9901424-7-8

I. MOŽNÝ, *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*, Brno: Blok, 1990, ISNB 80-7029-018-8

I. MOŽNÝ, *Rodina a společnost*, 2. vydání Praha: SLON, 2008, ISNB 978- 80-86429-87-8

C. M. RENZETTI, D. J. CURRAN, *Ženy, muži a společnost*, Praha: Karolinum, 2003, ISNB 80-246-0525-2

FRANCOIS DE SINGLY, *Sociologie současné rodiny*, Praha:Portál, 1999, ISNB 80-7178-249-1

I.SOBOTKOVÁ, *Psychologie rodiny*, Praha:Portál, 2001, ISNB 80-7178-559-8

Ženy na trhu práce: realita a perspektivy, Sborník textů mezinárodního kolektivu autorek k problematice rovného zacházení na trhu práce, Praha: Gender studies, o.p.s., 2007, ISBN 978-80-86520-23-0

www.genderonline.cz (“ Partnerský život a sladění práce a rodiny”..., 6.1.2007)

www.transgender.cz (“ Postavení žen na trhu práce”, 16.11.2008)

Příloha

Dotazník

1. Žena na trhu práce

	Z	SO	USO	VŠ
Vzdělání				
Stálý pracovní poměr				
Mateřská DOV				
Nezaměstnána				

(Z – základní vzdělání, SO – střední odborné, USO - úplné střední odborné, VŠ – vysokoškolské, formou křížku označte správnou odpověď)

	Z		SO		USO		VŠ	
Odpovídá současná práce Vaším představám	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
Setkala jste se s dotazem na rodinné poměry při žádosti o místo	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
Uvažujete o zvýšení Vaší kvalifikace	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne

(formou křížku označte správnou odpověď)

	Z	SO	USO	VŠ
	%	%	%	%
Důležitost výše platu				
Důležitost seberealizace				
Důležitost vzdálenosti do zaměstnání				

(vyčíslete v procentech důležitost z vašeho pohledu)

2. Zvládání pracovního a rodinného života

Vdaná(žijící s partnerem)

samoživitelka

8 hodinový denní
pracovní úvazek
zkrácený pracovní úvazek

směnný provoz

klouzavá pracovní doba

Mateřská dovolená
(křížkem označte správnou odpověď)

Zvládáte dobře pracovní i rodinné povinnosti ano ne
napůl
(křížkem označte správnou odpověď)

Označte křížkem nejdůležitější příčiny problémů s kombinací práce a starosti o rodinu:

- nedostatek peněz
- neochota partnera podílet se domácích pracích
- nedostupnost prarodičů
- život bez partnera

3. Využití služeb

Nepracující žena MŠ škola prarodiče

Mateřská DOV

Pracující žena vdaná
/ žijící s partnerem /

Pracující samoživitelka
(označte křížkem správnou odpověď)

4. Péče o dítě a domácnost

Měli by se muži více podílet na domácích pracích a péči o dítě?

(označte křížkem správnou odpověď)

ano – ne

Kolik hodin denně se věnujete péči o dítě? Kolik partner?

(Uveďte počet hodin ve své a partnerově kategorii)

Žena:

Muž:

Kolik hodin denně se věnujete domácí práci? Kolik partner?

Žena:

Muž:

Kdo by měl čerpat rodičovskou dovolenou?

žena

muž

podle (označte křížkem správnou odpověď)

výše výdělku

Měla by žena pečující o dítě

od 4 do 6 let pracovat na:

částečný úvazek

plný úvazek

zůstat v
domácnosti

(označte křížkem správnou odpověď)

Měla by si žena během

rodičovské dovolené přivydělávat?

ano

ne

(označte křížkem správnou odpověď)